

Типи релігійної особистості у психологічних дослідженнях

Saveliuk N.M. Types of religious personality in psychological researches / N.M. Saveliuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 465–476.

Н.М. Савелюк. Типи релігійної особистості у психологічних дослідженнях. У статті досліджено актуальну проблему індивідуального ставлення людини до конкретних релігійних цінностей в аспекті методології особистісного підходу. Аналізуються традиційні типології особистостей загалом і релігійних особистостей, зокрема: Е. Шпрангера, О. Лазурського, Г. Оллпорта, Ю. Макселона, а також новітні дослідження – в контексті моделі «великої п'ятірки» (В. Сароглоу) та ін.

Описуються й узагальнюються результати емпіричного дослідження, проведеного на вибірці західноукраїнської студентської молоді за допомогою питальника «Шкала релігійної орієнтації» Г. Оллпорта і Д. Росс. Найбільший відсоток – приблизно половину продіагностованої вибірки – склала підгрупа молоді, котра так чи інакше тяжіє до внутрішньої релігійності, другою за величиною стала підгрупа зі «змішаним» типом релігійності, а третьою і найменшою – особистості із зовнішньою релігійністю.

Отримані істотні розбіжності з класичною пропорцією релігійних особистостей за Г. Оллпортом пояснюються, насамперед, такими ймовірними чинниками: етнічно-культурною специфікою дослідженої молоді, котра представляє західний регіон України, відомий своїми сильними релігійними традиціями; віковими особливостями респондентів, схильними до юнацького «максималізму» та «ідеалізму», пошуку інтимності у спілкуванні, що нерідко знаходить своє вираження саме у релігійній сфері. За результатами поглибленого якісного аналізу відповідей загалом констатовано, що більшість досліджуваної молоді репрезентує не стільки власне «внутрішню релігійність», скільки більшою мірою «афективну» і «модерну» релігійну особистість, котра приймає і переживає позитивний факт впливу Бога та релігії на своє життя, але водночас не бачить у цьому реальних засобів для свого соціального зростання, і тому значною мірою відособлюється від колективних форм релігійності.

Ключові слова: особистість, релігійність, релігійна особистість, релігійні цінності, мотивація, зовнішня і внутрішня релігійність.

Н.М. Савелюк. Типы религиозной личности в психологических исследованиях. В статье исследуется актуальная проблема индивидуального отношения человека к конкретным религиозным ценностям в аспекте методологии личностного подхода. Анализируются традиционные типологии личностей в общем и религиозных личностей в частности: Э. Шпрангера, А. Лазурского, Г. Оллпорта, Ю. Макселона, а также новейшие исследования – в контексте модели «большой пятёрки» (В. Сароглоу) и др.

Описываются и обобщаются результаты эмпирического исследования, проведённого на выборке западноукраинской студенческой молодёжи с помощью опросника «Шкала религиозной ориентации» Г. Оллпорта и Д. Росс. Наибольший процент – приблизительно половину продиагностированной выборки – составила подгруппа молодёжи, которая так или иначе тянется к внутренней религиозности, второй по величине стала подгруппа со «смешанным» типом религиозности, а третьей и наименьшей – личности с внешней религиозностью.

Полученные существенные отличия от классической пропорции соотношения религиозных личностей за Г. Оллпортом объясняются, в первую очередь, такими вероятными факторами: этнично-культурной спецификой исследованной молодёжи, которая представляет западный регион Украины, известный своими сильными религиозными традициями; возрастными особенностями респондентов, склонными к юношескому «максимализму» и «идеализму», поиску интимности в общении, что нередко находит своё выражение именно в религиозной сфере. По результатам углубленного качественного анализа ответов в целом констатировано, что большинство исследуемой молодёжи репрезентирует не столько собственно «внутреннюю религиозность», сколько в большей мере «аффективную» и «модерную» религиозную личность, которая принимает и переживает факт позитивного влияния Бога и религии на свою жизнь, но одновременно не видит в этом реальных средств для своего социального роста и потому в значительной мере обособляется от коллективных форм религиозности.

Ключевые слова: личность, религиозность, религиозная личность, религиозные ценности, мотивация, внешняя и внутренняя религиозность.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна – вельми складне та неоднозначне, майбуття – мало прогнозоване та з не завжди оптимістичними перспективами. До численних політичних, економічних, інших негараздів додалися ще й релігійні, а точніше – міжконфесійні чвари, що тільки загострюють істотну кризу нашого державного становлення. При цьому за певними очевидними, на перший погляд, причинами подібних конфліктів і «розколів» нерідко приховуються більш глибокі чинники психологічного змісту, а не тільки, наприклад, історико-політичні передумови.

Один із таких чинників – проблема реального індивідуального ставлення до конкретних релігійних цінностей, що є комплексним, складно структурованим феноменом. Адже кожна людина – суб'єкт релігійного почування, мислення, поведінки – унікально сприймає, переживає, осмислює ті чи інші релігійні істини; відповідно, результати зазначених процесів у своєму образному, емоційно-почуттєвому або вербальному оформленні не завжди відповідають, а інколи й зовсім суперечать класичній біблійній та богословській інтерпретації таких істин. Це ж саме стосується і будь-якої релігійно орієнтованої спільноти (як колективного суб'єкта).

Тому дослідження психологічних аспектів релігійної віри сучасних українців – вагома наукова проблема, яка, попри окремі суттєві напрацювання, продовжує потребувати свого систематичного аналізу та, зокрема, більш поглибленого емпіричного розкриття. Тут діють і фактори інтенсивної динаміки відповідних процесів (інформація швидко застаріває та змінюється), і регіональні чинники (зі статистичних даних випливає, що ставлення до релігійних питань в українців з різних регіонів помітно різняться), і той факт, що з відомих причин вивчення релігійної проблематики в Україні має ще дуже коротку, особливо порівняно із зарубіжжям, історію (а просто переносити в нашу реальність отримані цілком на іншому культурному ґрунті дані, м'яко кажучи, недоцільно).

Щоб проводити подібні масштабні й системні дослідження, необхідно визначитися з їх ключовою одиницею – як теоретичною, так і, водночас, реально функціонуючою. Такою одиницею, а точніше «клітинкою», «живим» суб'єктом релігійної віри, релігійних почуттів, міркувань і вчинків, безсумнівно, виступає «релігійна особистість». Але це поняття потребує свого ретельнішого теоретичного обґрунтування, а також пошуку і вдосконалення валідного емпіричного інструментарію для цілісного психологічного пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базовим у нашому дослідженні виступає, таким чином, поняття особистості у його сучасних психологічних інтерпретаціях. Ми не випадково зазначаємо, що саме в «інтерпретаціях», адже їх доволі багато й чимало з них таки заслуговують на увагу. Однією із загально визнаних в Україні стала відповідна дефініція, запропонована С.Д. Максименком у річищі актуальних віянь генетичної, а також екзистенціальної психології: «особистість – це форма існування психіки людини, яка являє собою цілісність, здатну до самороз-

виту, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції та має свій унікальний і неповторний внутрішній світ». Цим визначенням вчений підкреслює, насамперед, той факт, що природа психіки людини – особистісна, тобто характеризується своєю нерозривною єдністю і міжфункціональною системністю [4]. Отже, релігійні почуття, думки, вчинки людини – не ізольовані психологічні акти, а втілення певної структурно-динамічної цілісності психіки, причому, коли в життєвому потоці її буття ситуаційно чи диспозиційно домінують певні релігійні орієнтири, то мова йде вже не просто про особистість, а, власне, про релігійну особистість.

Можливо, на перший погляд видається, що «релігійна особистість» – просто ще один приклад науковоподібного нагромадження «зайвих» теоретичних конструктів. Може виникати питання, чи стає людина певною «інакшою» психологічною цілісністю – іншого рівня, структури, функцій – тоді, коли, наприклад, перебуває у храмі й бере участь у богослужінні або «просто» молиться вдома? Звичайно, тут є певна частка штучного наукового абстрагування від несуттєвих у даному контексті рис, але, що є значно важливішим. Істинне домінування (менш або більш тривале) у свідомості й підсвідомості людини релігійних цінностей здатне істотно трансформувати як її ситуаційну поведінку, так і життєвий стиль загалом. Проблема ж полягає у тому, на якому саме рівні функціонує конкретна релігійна особистість, оскільки тут також існують свої рівні, типи й форми.

Ще на початку минулого століття в концептуальних рамках «розуміючої» психології Е. Шпрангер виокремив шість типів пізнання світу, «життєвих форм» і відповідних типів людини: людину «теоретичну», «економічну», «естетичну», «соціальну», «політичну», «релігійну». Релігійна людина, зокрема, – це людина, найвища цінність якої може бути названа «єдністю», а її ключовою характеристикою – «містичність». Вона намагається осмислити Всесвіт як певну цілісність, відносячи й саму себе до його всеохоплюючої тотальності. Е. Шпрангер власне релігійну особистість визначає як таку, «ментальна структура якої перманентно спрямована на творення найвищого й абсолютного ціннісного досвіду». Одні представники даного типу – «іманентні містики», які знаходять свої релігійні переживання в утвердженні життя та в активній участі в ньому; інші – «трансцендентні містики», навпаки, намагаються поєднатися з вищою реальністю через віддалення від життя; аскетизм, самозречення та медитацію [9].

Де в чому перегукується з попередньою ще одна відома типологія особистостей, створена приблизно в той самий період, – типологія О.Ф. Лазурського, в основі якої лежить принцип активного пристосування особистості до навколишнього середовища (причому поняття «середовище» береться у своєму найрозлогішому розумінні). На думку вченого, основу релігійного типу складає ставлення до Бога як до найвищої цінності, віра в нього, почуття єдності з ним і відповідна поведінка. Особливостями такої особистості виступають: в афективній сфері – чимала емоційна збудливість, схильність до глибоких і сильних почуттів (у стані релігійного екстазу); в когнітивній сфері – яскравість уявлень, розвинута фантазія, багатство релігійних образів, інтуїтивність та містичне спрямування мислення, схильність до самозаглиблених релігійних міркувань, оперування антитезами (наприклад, «добро – зло» і т. п.); у вольовій сфері – спрямованість, насамперед, на саму себе (в аспекті самовдосконалення й аскетизму).

Згідно із класифікацією О.Ф. Лазурського, різні особистості можуть функціонувати на різних своїх рівнях. Зокрема, серед релігійних особистостей вищого рівня зустрічаються такі підтипи: «реформатори» (наприклад, М. Лютер), «володарі» (папа Григорій VII), «організатори-адміністратори» (І. Лойола). На середньому ж рівні зустрічаються переважно «релігійні споглядачі», тобто особистості, котрих О.Ф. Лазурський умовно розглядає як «непрактичних теоретиків-ідеалістів» [2].

Але чи не найвідомішою стала теорія релігійної особистості за Г. Олпортом. Інколи її спрощено розглядають як двополюсну типологію зовнішньої та внутрішньої релігійності, хоча детальніший аналіз напрацювань відомого персонолога дає змогу побачити чимало й інших нюансів. Так, крім домінування зовнішньої або внутрішньої мотивації, яка пов'язана з вірою та спонукає людину відвідувати церкву, за своїм когнітивним стилем (стилем мислення) релігійні особистості поділяються на «схильних» і «не схильних» до забобон. При цьому, на думку Г. Олпорта, між обома вказаними параметрами релігійної особистості – її мотивацією та когнітивним стилем – існує певний взаємозв'язок: особи із внутрішньою релігійною мотивацією менш схильні до забобон, і навпаки. Вимальовується у концепції Г. Олпорта також і проміжний тип релігійної особистості – «з нерозбірливим типом релігійної орієнтації», який, на думку вченого, найбільше схильний до різних забобон [6, с. 185-204].

Ще один класичний підхід – виокремлення типів релігійної особистості згідно з основними сферами функціонування її

психіки (класифікація за О. Пастушкою, на яку посилається Ю. Макселон): 1) інтелектуальний тип – релігію переживає як проблему пошуку і пізнання істини, 2) вольовий тип – релігія сприймається як цінність, до якої потрібно прийти через акти волі, 3) афективний (емоційний) тип – у зв'язку з почуттєвим багатством власної психіки релігію оцінює переважно суб'єктивно, все сприймає «на віру»; 4) гармонійний тип – характеризується збалансованим співвідношенням усіх вищезгаданих сфер у релігійному житті людини [3, с. 265].

Пізніші розвідки, особливо в річищі емпіричної психології релігії, істотно доповнили та модифікували попередні концепції релігійної особистості – з «вищою – нижчою», «внутрішньою – зовнішньою», «активною – пасивною» і т. д. релігійністю, розглядаючи її вже як систему «звичайних» людських якостей, але по-особливому виражених та своєрідно поєднаних. Зокрема, останні закордонні дослідження, проведені в рамках особистісної моделі «великої п'ятірки» на респондентах із 19 країн світу, продемонстрували, згідно з даними В. Сароглоу, універсальну схильність усіх релігійних особистостей до «поступливості» («фактор А») й «сумлінності» («фактор С»), натомість з іншими трьома базовими рисами релігійності не пов'язана. Посилаючись на інших дослідників, В. Сароглоу визначає ще й такі якості релігійної особистості, як «потреба належати», «потреба у зниженні невизначеності» та «потреба у самопосиленні» [8].

В Україні ж, не дивлячись на згадані й чимало інших новітніх праць у галузі емпіричної психології релігії, найбільш популярною залишається традиційна дихотомія на внутрішню і зовнішню (в іншому формулюванні – персональну та аперсональну) релігійність, а отже, переважно аналізуються відповідні їй два базові типи релігійної особистості. Наприклад, О. Войнівська у своєму дослідженні зосередилася саме на другому аспекті, називаючи його «особистісною релігійністю» [1, с. 7-8].

Водночас очевидно, що використовувані сьогодні у нас дефініції та типології релігійної особистості є недостатньо чіткими, розгорнутими й операціоналізованими, тому відповідна сфера потребує своїх подальших досліджень, у тому числі емпіричних. Отже, **мета статті** – теоретично проаналізувати й емпірично дослідити окремі психологічні особливості «релігійної особистості» на прикладі української молоді (студентської).

Виклад основного матеріалу дослідження. Зауважимо, насамперед, що наше дослідження мало значною мірою пілотажний характер (зокрема, вибірка в кількох аспектах не є достат-

ньо репрезентативною), але все ж таки воно дозволяє зробити певні попередні висновки. Вибірку склали 58 студентів І курсу педагогічного факультету Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (з кількох областей Західної України). Серед них: 43 особи ідентифікували себе як «православні» (74,14 %), 10 – як «греко-католики» (17,24 %), 3 – як «християни» (5,17 %) та 1 – як «католик» (3,45 %), що загалом збігається з конфесійною структурою українського суспільства (за даними соціологічного дослідження «Центру Разумкова», 2013 рік [5]). Перекіс у нашій вибірці – тільки гендерний (54 особи із 58 – жіночої статі, що зумовлено майбутнім фахом респондентів).

У якості психодіагностичного інструментарію емпірично-го дослідження було обрано відомий за кордоном питальник: «Шкалу релігійної орієнтації» Г. Оллпорта і Д. Росс [7, с. 460-475]. На думку Г. Оллпорта, не дивлячись на відмінності різних конфесій, співвідношення виокремлених ним типів релігійних особистостей є приблизно однаковим і становить у середньому по одній третині від загалу (ще одна третина, згідно з даними емпіричних пошуків, належить представникам, так зв., «нерозбірливої релігійності»).

У своєму дослідженні ми дещо модифікували процедуру підрахунку балів та їх інтерпретації. По-перше, у зв'язку з тим, що перший тип – «зовнішня релігійність» – в оригіналі визначається 11 пунктами питальника, а другий тип – «внутрішня релігійність» – 9, тобто меншою кількістю пунктів, враховувалися не абсолютні бали, а відсотки від максимально можливої їх кількості: у першому випадку – від 44 балів (4*11), а у другому – від 36 (4*9). По-друге, дещо був змінений порядок обчислення балів за другим типом релігійності: на прямий – на відміну від зворотного, запропонованого самим Г. Оллпортом. Тобто, суми «позитивних» відповідей розглядалися окремо для першого й окремо для другого типів релігійності.

Отримані таким чином результати узагальнювалися і порівнювалися між собою. Певною мірою несподівано найбільший відсоток, майже половину, склала підгрупа дослідженої молоді, що так чи інакше тяжіє до внутрішньої релігійності (51,72 % – 30 осіб). Другою за величиною стала підгрупа, яку ми умовно назвали «змішаним» типом релігійності – 37,93 % (22 особи), а третьою і зовсім малочисельною – «зовнішньо орієнтованих» (10,35 % – 6 осіб). Отже, емпірично визначена нами пропорція істотно відрізняється від отриманої Г. Оллпортом. Вважаємо, що така

розбіжність спричинена цілою сукупністю чинників, першими серед яких, на нашу думку, можна назвати гендерну диспропорцію, а також етнічно-культурну специфіку дослідженої молоді, котра представляє саме західний регіон України, відомий своїми сильними релігійними традиціями.

Проаналізуємо тепер відповіді якісно, щоб іще і психологічно проінтерпретувати отримані дані. З метою полегшення аналізу, шкали «цілком не згоден (неправильно)» і «швидше не згоден», з одного боку, та шкали «швидше згоден (правильно)» і «цілком згоден» було об'єднано в дихотомічну шкалу «згоден – не згоден» («правильно – неправильно»).

Отже, розпочнемо з першої частини питальника: на визначення «зовнішньої релігійності». Домінантна більшість респондентів (87,93 %) згодні з тим, що «головне, що дає їм релігія, – це душевний комфорт під час смутку та нещастя»; так само домінантна більшість погоджується, що «мета молитви – забезпечити спокійне та щасливе життя» і що «основна функція молитви – забезпечити полегшення та захист» (82,76 % та 72,41 %, відповідно). Натомість більшість українських студентів «не згодні» з наступними постулатами зовнішньої релігійності: «основна причина мого інтересу до релігії полягає у тому, що церква пропонує мені належні види проведення часу» (96,55 %), «головна перевага церкви у тому, що, відвідуючи її, можна зав'язувати хороші відносини з навколишніми» (84,48 %), «я ходжу в церкву тому, що це допомагає мені зміцнити своє становище у суспільстві» (81,03 %), «іноді мені доводиться поступитися своїми релігійними переконаннями для того, щоб забезпечити своє соціальне та економічне благополуччя» (79,31 %), «не так важливо, у що я вірю, поки я веду моральне життя» (77,59 %), «я молюся головним чином тому, що мене привчили це робити» (72,41 %), «хоча я і віруюча людина, я відчуваю, що в моєму житті є багато важливіших речей» (70,69 %), «хоча я і релігійний, я намагаюся не допускати того, щоб релігійні міркування впливали на моє повсякденне життя» (60,34 %).

Щодо другої частини питальника («внутрішня релігійність»), то відповіді виявилися такими: для більшості респондентів часто «ті молитви, які вони вимовляють, залишаючись цілком самі, такі ж осмислені та емоційні, як і ті, які вимовляють під час служби» (для 81,03 %), досить часто вони «гостро усвідомлюють присутність Бога або Божественної Сутності» (68,97 %), переважно згодні з тим, що «релігія особливо важлива, тому що вона дає відповіді на багато питань, що стосуються

сенсу життя» (67,24 %) і що їх «релігійні переконання дійсно визначають їх життєву філософію» (65,52 %), а також «намагаються, щоб релігія проникла в усі повсякденні справи» (63,79 %). Натомість у певну «церковну групу» вступили б тільки 39,66 % осіб і переважна більшість респондентів «рідко»: «відвідують церкву» (79,31 %), «читають книги, присвячені вірі» (77,59 %) та «проводять певний час у релігійних міркуваннях» (53,45 %).

Виходячи з якісного аналізу отриманих відповідей, причини очевидно завищених показників внутрішньої релігійності та знижених – зовнішньої, вбачаємо, зокрема, як в ефекті «фасаду», так і у специфіці релігійного мислення сучасної молоді. Так, вона цілком закономірно не розглядає церкву та її атрибути як засіб отримання певних соціальних переваг (хоч це й було вагомим фактором ще століття тому), але демонструє схильність до типового юнацького «максималізму» та «ідеалізму», пошуку інтимності у спілкуванні, що нерідко знаходить своє вираження саме у релігійній сфері й загалом корелює з пунктами другої частини питальника. Водночас, це не варто однозначно розглядати як індикатор істинної внутрішньої релігійності. Натомість помітний перекис у бік значною мірою «афективної» та «модерної» релігійної особистості, котра загалом приймає і переживає позитивний факт впливу Бога та релігії на своє життя, але переважно не бачить у цьому реальних засобів для свого соціального зростання і тому значною мірою відособлюється від традиційних колективних форм релігійності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, релігійна особистість – реально функціонуюча людина, цілісність функціонування психіки якої ситуаційно або диспозиційно забезпечується сукупністю певних релігійних цінностей. Залежно від домінуючих при цьому чинників – мотивації звертання до релігії, проявів життєвої активності та її спрямованості, домінуючої в релігійній активності сфери психіки тощо, виокремлюють певні типи й рівні релігійної особистості. Але будь-яка така типологія у конкретних умовах, щодо кожної конкретної особистості – це до певної міри штучна абстракція, що потребує своєї емпіричної операціоналізації та верифікації, у тому числі, в реальних культурних, етнічно-регіональних умовах. Крім того, дослідження такої глибоко інтимної феноменології, як сприйняття та осмислення релігії, потребує не тільки й не стільки традиційних методів, скільки новітніх якісних підходів.

Тому перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці та апробації адекватного психодіагностичного, зокрема

психолінгвістичного, інструментарію, застосування якого дало би змогу виявити й описати різноманітну палітру реально функціонуючих релігійних особистостей.

Список використаних джерел

1. Войнівська О.О. Психологічні особливості особистісної релігійності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. «Загальна психологія, історія психології» / О.О. Войнівська. – Одеса, 2007. – 20 с.
2. Лазурский А.Ф. Классификация личностей. – [изд. 3-е, перераб.] / Под ред. М.Я. Басова, В.Н. Мясичева. – Л. : Государственное издательство, 1924. – 290 с.
3. Макселон Ю. Психологія. З викладенням основ психології релігії / Ю. Макселон; [пер. з пол. Т. Чорновіл]. – Львів : Свічадо, 1998. – 320 с.
4. Максименко С.Д. Теоретичні основи психології особистості : [Електронний ресурс] / С.Д. Максименко // Бібліотека творів і виступів С.Д. Максименка. – Режим доступу: http://maksymenko-psychology.org.ua/sites/default/files/praci/Tvory/Stattya_-_Teoretychni_osnovy_psyhologii_osobystosti.htm
5. Олексієнко О. Релігійна палітра України : [Електронний ресурс] / О. Олексієнко. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/107903>
6. Олпорт Г.В. Личность в психологии / Г.В. Олпорт; [Пер. с англ. И.Ю. Авидон, ред. Л.М. Шпионский]. – М. : «КСП+», 1998. – 345 с.
7. Справочник практического психолога. Психодиагностика / Под общ. ред. С.Т. Посоховой. – М. : АСТ, 2005. – 671 с.
8. Saroglou V. Religiousness as a Cultural Adaptation of Basic Traits: A Five-Model Factor Perspective // Personality and Social Psychology Review. – London: Sage, 2010. – 14(1). – P. 108–125.
9. Spranger E. Types of Men: The Psychology and Ethics of Personality / Translated by P. Pigors. – New York : G.E. Stechert Co, 1928. – 402 p.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Vojnivs'ka O.O. Psyhologichni osoblyvosti osobystisnoi' religijnosti: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psyhol. nauk: spec. «Zagal'na psyhologija, istorija psyhologii'» / O.O. Vojnivs'ka. – Odesa, 2007. – 20 s.

2. Lazurskyj A.F. Klassyfykacyja lychnostej. – [izd. 3-e.] / Pod red. M.Ja. Basova i V.N. Mjasysheva. – L. : Gosudarstvennoe izdatel'stvo, 1924. – 290 s.
3. Makselon Ju. Psihologija. Z vykladennjam osnov psihologii' religii' / Ju. Makselon; [per. z pol. T. Chornovil]. – L'viv : Svichado, 1998. – 320 s.
4. Maksymenko S.D. Teoretychni osnovy psihologii' osobystosti : [Elektronnyj resurs] / S.D. Maksymenko // Biblioteka tvoriv S.D. Maksymenka. – Retrieved from: http://maksymenko-psychology.org.ua/sites/default/files/praci/Tvory/Stattya_-_Teoretychni_osnovy_psihologii_osobystosti.htm
5. Oleksijenko O. Religijna palitra Ukrai'ny : [Elektronnyj resurs] / O. Oleksijenko. – Retrieved from: <http://tyzhden.ua/Society/107903>
6. Allport G.V. Lychnost' v psihologyy / G.V. Allport. – [Per. s angl. Y.Ju. Avydon, red. L.M. Shpyonskyj]. – M. : «KSP+», 1998. – 345 s.
7. Spravochnyk praktycheskogo psihologa. Psihodyagnostyka / Pod obshh. red. S.T. Posohovoj. – M. : AST, 2005. – 671 s.
8. Saroglou V. Religiousness as a Cultural Adaptation of Basic Traits: A Five-Model Factor Perspective // Personality and Social Psychology Review. – London: Sage, 2010. – 14(1). – P. 108–125.
9. Spranger E. Types of Men: The Psychology and Ethics of Personality / Translated by P. Pigors. – New York : G.E. Stechert Co, 1928. – 402 p.

N.M. Saveliuk. Types of religious personality in psychological researches. The article deals with the topical problem of person's individual attitude to the specific religious values in the terms of methodology of the personal approach. The author analyzes traditional typology of personalities and religious personalities in particular E. Spranger, O. Lazurskyi, G. Allport, Y. Makselon, and that of the latest researches, that are in the context of the «big five» model (V. Saroglou) and others.

The author describes and summarizes the results of the empirical research conducted among the Western Ukrainian students with the help of a questionnaire «The Religious Orientation scale» by G. Allport and D. Ross. The largest percentage (about the half of the sample) is represented by young people who somehow tend to internal religiosity; the second subgroup represents a «mixed» type of religiosity, and third and the smallest one is the subgroup possessing external religiosity.

The obtained significant differences with the classic proportion of religious personalities proposed by G. Allport can be explained, mainly

by such factors: ethnic and cultural specifics of the youth representing the western region of Ukraine, which is known for its strong religious traditions; age characteristics of the respondents who tend to youth «extremism» and «idealism» while searching the intimacy in communication, that is often revealed in the religious sphere. The results of the thorough qualitative analysis of the responses show that most of young people represent not only their own «internal religiosity», but also an «affective» and «modern» religious personality, that accepts and experiences the positive fact of the influence of God or religion on their lives. At the same time this personality does not see in it any real means for own social growth and therefore ignores collective forms of religiosity.

Key words: personality, religiosity, religious personality, religious values, motivation, external and internal religiosity.

Received January 10, 2016

Revised January 30, 2016

Accepted February 26, 2016

УДК 37.015.3:159.922.8

І.В. Сундукова

irina.sharonova.89@mail.ru

Вивчення особистісно-поведінкового АСПЕКТУ ціннісного ставлення старшокласників до психічного здоров'я

Sundukova I.V. Study of personality and behavioral aspects of the valuable relation of senior pupils to mental health / I.V. Sundukova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 476–489.

І.В. Сундукова. Вивчення особистісно-поведінкового аспекту ціннісного ставлення старшокласників до психічного здоров'я. У статті визначається особистісно-поведінковий аспект як один із показників психічного здоров'я старшокласників. Автором охарактеризовано особистісні риси старшокласників, які виявляються в їхніх емоційних переживаннях. Проаналізовано такі поняття: психічне здоров'я, емоційна стійкість, емоційна нестійкість, їх трактування вітчизняними та закордонними психологами.